

RAPPORT

16 DECEMBER 2008
DNR 08-11876-000

2008:20

På väg mot nytt europeiskt försäkringsregelverk

SOLVENS 2 OCH QIS 4

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
1. VARFÖR ETT NYTT REGELVERK?	2
Varför behöver försäkringsverksamhet regleras?	2
Krav på förändring	2
2. HUVUDKONTURERNA AV SOLVENS 2	4
3. PROCESS OCH TIDPLAN	7
Processen	7
Tidplan	7
4. KONSEKVENSER FÖR BOLAG OCH TILLSYN	10
Bolagen	10
Tillsynen	10
5. BESKRIVNING AV DET NYA SOLVENS SYSTEMET	12
Försäkringsbolagets balansräkning i Solvens 2	12
Solvenskapitalkravet SCR	14
Minimikapitalkravet MCR	15
Riskmarginalen RM	15
Kapitalbasen	16
Villkorad återbäring	17
Försäkringsgrupper	17
6. UTFALLET AV QIS 4	19
Vad skulle testas?	19
Deltagande	19
Resultat, allmänt	19
Resultat för livbolag, skadebolag och captives	21
Interna modeller	23
Försäkringsgrupper	23

Sammanfattning

Vi står inför stora utmaningar på försäkringsområdet. En tidigare utpräglat nationell, hårt reglerad och skyddad marknad har internationaliserats och konkurrensutsatts. Till detta kommer EU:s övergripande ambition att skapa en genuint integrerad och gemensam finansmarknad. Syftet är att öka konkurrens och effektivitet för att därmed öka tillväxt och välfärd i Europa. Det nya regelverket för solvensberäkning, Solvens 2 är ett viktigt steg på den vägen. Det kommer att leda till förbättrade metoder för analys och styrning av bolagens risker.

För att klara omställningen bör företagen redan nu klargöra och kartlägga sina strategier och resursinsatser för att möta kommande regelkrav när det gäller insamling av data och anpassning av datasystem. Det är viktigt att företagen deltar i de referensgrupper som finns för att kunna följa arbetet med det nya regelverket.

Det förändrade regelverket kräver ökad och förändrad tillsyn i hela Europa. Myndigheterna måste agera enhetligt och konsekvent med hänsyn till ökningen av gränsöverskridande verksamheter. Det kommer att kräva ett ökat samarbete för att säkerställa att försäkringsföretag i alla länder kan verka på lika och rättvisa villkor.

För såväl svenska som övriga europeiska bolag bedöms att de nya kapitalkraven blir högre än de nuvarande. Samtidigt bedöms att den försäkringstekniska skulden minskar på grund av ändrade värderingsprinciper. Därigenom ökar kapitalbasen och möjligheten att möta kapitalkraven förbättras.

Det kommer att finnas två kapitalkrav. Det ena är solvenskapitalkravet, som bolagen normalt ska uppfylla och som är bestämt genom en noggrann genomgång av riskerna i verksamheten. Det andra är minimikapitalkravet, som är schablonmässigt beräknat och ett krav som företaget inte får gå under annat än högst tillfälligt. Om företaget inte klarar denna lägsta nivå, måste verksamheten upphöra.

Det finns fortfarande en hel del frågor i det nya solvenssystemet som inte är bestämda. En fråga gäller vilka krav som ska ställas för försäkringsgrupper och hur reglerna för så kallade gruppstillskott ska utformas. Speciellt gäller det försäkringsgrupper med bolag i olika länder, där även rollfördelningen mellan de olika tillsynsmyndigheterna är oklar. Några andra frågor är hur det lägre kapitalkravet ska beräknas och hur konsolideringsfonden ska hanteras i ömsesidigt verkande livbolag.

De svenska bolag som deltog i QIS 4 klarade överlag kapitalkraven bra. Eftersom det ännu inte är klart hur det lägre kapitalkravet ska beräknas är resultaten på den punkten inte helt relevanta. Endast ett par bolag rapporterade resultat från interna modeller, så inga generella slutsatser kan dras därifrån.

1. Varför ett nytt regelverk?

Varför behöver försäkringsverksamhet regleras?

Finansiell verksamhet har vissa speciella drag och egenskaper som motiverar särskild reglering och tillsyn. På försäkringsområdet är konsumentskyddet det grundläggande skyddsintresset. Kunden ska känna trygghet i att bolagen kan uppfylla åtaganden. Försäkringstjänsterna är ofta komplexa och sträcker sig över lång tid. Bolagens ekonomiska styrka är svår att avgöra till och med för en kvalificerad bedömare. Enligt FI:s uppfattning hör försäkringsområdet till de delar av finansmarknaden där konsumentskyddsintressena är starkast.¹

Behovet av regler och tillsyn förändras i takt med att marknader och produkter förändras. Gradvisa förändringar sker ständigt, men ibland är mer genomgripande förändringar nödvändiga. Det är aktuellt nu när en ny europeisk försäkringsreglering – Solvens 2 – ska utformas och införas.

Krav på förändring

Försäkringsmarknaden har genomgått stora förändringar. En tidigare utpräglad nationell, hårt reglerad och skyddad marknad har gradvis internationaliserats och konkurrensutsatts. Distributionsformerna har också förändrats, bland annat tack vare internet. Stora förändringar har också skett på livförsäkrings- och tjänstepensionsmarknaden, där individen får ta allt större ansvar för hur pensionen utvecklas finansiellt.

Till detta kommer EU:s övergripande ambition att skapa en verkligt integrerad, gemensam marknad för finansiella tjänster. Syftet är att genom detta öka konkurrens och effektivitet och därmed ytterst öka ekonomisk tillväxt och välfärd i Europa. Mer konkret har detta tagits sig uttryck i Handlingsplanen för finansiella tjänster (*Financial Services Action Plan – FSAP*), som bland annat består av direktiv och förordningar som berör finansmarknaden. En betydande del av detta program har genomförts eller är på väg att genomföras i nationell lagstiftning. En av de delar som ännu återstår är att skapa en europeisk solvensreglering för försäkringsbolag – Solvens 2.

På ett generellt plan finns uppenbara paralleller och likheter med det regelverk som redan genomförts på bankområdet – Basel 2. Det handlar om

- att bättre anpassa kapitalbehovet till verkliga risker,
- att bolagen måste etablera väl fungerande interna strukturer för riskhantering där styrelser och ledning får ett tydligt ansvar,
- att förbättra transparensen gentemot externa intressenter, och
- att utforma och utveckla den finansiella tillsynen på ett sätt som svarar mot regelverkets intentioner.

¹ Se FI:s rapport "Konsumentskyddet på finansmarknaden" 2008:13

Men även om de övergripande principerna är desamma för bank och försäkring, är samtidigt skillnaderna stora när man kommer ner på detaljnivå, eftersom verksamheterna till stor del är olika.

En öppen europeisk försäkringsmarknad

En viktig och övergripande målsättning är att med hjälp av ett gemensamt regelverk skapa en öppen europeisk försäkringsmarknad. Dock är förutsättningarna fortfarande mycket olika mellan olika länder. Även när Solvens 2 är genomfört kommer det sannolikt att vara en fortsatt lång väg kvar till en i verklig mening alleuropeisk försäkringsmarknad. Det nya direktivet kommer att i första hand beröra skadeförsäkringsbolag, livförsäkringsbolag och återförsäkringsbolag. Huruvida tjänstepensionsverksamhet i livbolag och tjänstepensionskassor kommer att kopplas till av Solvens 2 är en öppen fråga. Här pågår fortfarande diskussioner.

2. Huvudkonturerna av Solvens 2

Än så länge finns inget färdigt och antaget direktiv angående Solvens 2. Detta beräknas blir framlagt och antaget under våren 2009. Flera detaljer kan och kommer att förändras innan det blir gällande lag. Men de bärande principerna är tydliga:

- Marknadsvärdera tillgångar och skulder
- Relatera kapitalbehovet på ett tydligt sätt till riskerna
- Förbättra riskkontroll och riskhantering
- Möjlighet att bestämma kapitalkrav med interna modeller
- Anpassa regler till både små och stora företag
- Öka genomlysningen i redovisningen
- Nya regler för solvensbedömning av försäkringsgrupper

Marknadsvärdera tillgångar och skulder

En övergripande princip är marknadsvärdering av skulder och tillgångar. För svenska förhållande har vi sedan lång tid tillbaka haft en marknadsvärdering av tillgångar. Solvens 2 innebär att vi nu även ska försöka att marknadsvärdera skulderna – åtagandena till kunderna.

Relatera kapitalkraven på ett tydligt sätt till riskerna

Kapitalkraven relateras till verksamhetens riskexponering. Det gäller både de finansiella riskerna och försäkringsriskerna.

Förbättra riskkontroll och riskhantering

I det nya solvensregelverket tvingas bolagen analysera varje del i verksamheten och mäta de kapitalkrav som de genererar. Här skapas ett ökande incitament för företagsledningarna att analysera verksamheten. Bolagen måste bygga upp en godtagbar metodik för att mäta riskerna och se till att metoden löpande tillämpas på tillförlitliga data.

Direktivförslaget anger som ett övergripande mål för styrning av försäkringsföretag att kontrollstrukturen, som i dag, ska vara robust och grundas på sunda regler för verksamheten. Med detta menas att organisationsstrukturen ska vara enkel eller möjlig att beskriva på ett enkelt sätt. Det ska vara en klar och tydlig struktur för ansvar, styrning och kontroll av den operativa verksamheten. Informationen, både den interna och den externa, ska vara i linje med detta.

Möjlighet att bestämma kapitalkrav med interna modeller

Kapitalkraven ska i första hand beräknas utifrån en standardmodell (se avsnitt 5), men företagen har också möjlighet att beräkna totalt kapitalkrav, eller delar därav, genom att tillämpa interna modeller. Under en övergångstid måste bolagen dock ändå rapportera fullt ut enligt standardmodellen.

FI kommer givetvis att ställa krav på bolagens interna modeller. Bland annat måste en intern modell baseras på tillförlitlig statistisk erfarenhet över en tillräckligt lång tidsperiod. Det är därför viktigt att bolagen tidigt ordnar sin

datainsamling för att kunna tillgodose detta krav. Vilka övriga krav FI kommer att ställa är ännu inte bestämt. De kommer heller inte att vara närmare definierade i direktivet.

Anpassa regler till både små och stora företag

Rapporteringen i QIS 4 är mycket omfattande, och detsamma kommer förmodligen att gälla Solvens 2 i sin slutliga utformning. En viktig fråga blir då hur solvenssystemet ska anpassas till olika typer av företag. Proportionalitetsprincipen är en allmänt accepterad och en uttrycklig princip i direktivförslaget. Principen kommer att tillämpas där det är oproportionerligt att, med hänsyn till typen, storleken och komplexiteten av företagets verksamhet, tillämpa de generella reglerna. Företagets individuella riskprofil kommer att ha störst betydelse för bedömningen av om förenklingar ska få användas.

Öka genomlysningen i redovisningen

Företagen ska årligen avge en publik rapport till FI om sin solvens och sin finansiella ställning. Därutöver kommer det att finnas särskilda krav på publik information om det lägre kapitalkravet (MCR, se nedan), inte är uppfyllt, även under löpande år.

I samband med krav på publik information kan noteras att fullständig överensstämmelse mellan värderingsregler i Solvens 2 och det internationella redovisningsregelverket troligen inte kommer att uppnås inom överskådlig tid. Det råder emellertid enighet om att tillgångar och skulder ska marknadsvärderas och man är också överens om de grundläggande principerna för hur det ska göras.

Även på tillsynsmyndigheterna kommer ökade krav på genomlysning, mycket som en konsekvens av målet att harmonisera tillsynen i Europa. Det ska medge en meningsfull jämförelse av hur och i vilken takt medlemsstaterna inför det nya solvenssystemet.

Nya regler för solvensbedömning av försäkringsgrupper

Med det nya solvensregelverket förändras begreppet grupp-tillsyn. För varje försäkringsgrupp inom EU ska en grupp-tillsynsmyndighet utses, i normalfallet tillsynsmyndigheten i det land där det tyngsta ägandet inom EU har sitt säte. Grupp-tillsynsmyndigheten kommer att ha den övergripande tillsynen över försäkringsgruppen vad gäller gruppsolvens, affärshändelser och transaktioner inom gruppen, riskkoncentration, riskhantering samt intern kontroll. I jämförelse med nuvarande regelverk innebär detta att tillsynen över grupper inte enbart ska betraktas som en kompletterande del av solotillsynen för försäkringsföretag som ingår i en grupp.

Grupp-tillsynsmyndigheten kommer att tillföras ansvar och befogenheter för att koordinera och genomföra beslut i samarbete med övriga tillsynsmyndigheter. Tanken är att uppnå ökad samsyn genom harmonisering av försäkringsregler inom EU och därmed ska grupp-tillsynsmyndigheten lättare kunna bedöma den konsoliderade risken för gruppen och därmed gruppens kapitalkrav.

Den svenska ståndpunkten är att behovet är stort av en mer effektiv tillsyn av försäkringsgrupper i takt med att grupper gränsöverskrider mer och mer och samtidigt integrerar sin riskhantering.

En nyhet är även att försäkringsgrupper kan ansöka om att ingå i ett grupp-tillskottssystem (group support). Syftet är att ge försäkringsgrupper möjlighet att organisera kapitalförvaltningen inom gruppen på ett mer effektivt sätt. Utformningen av group support har stött på mycket kritik från flertalet tillsynsmyndigheter. Det råder stor osäkerhet om systemets slutliga utformning.

3. Process och tidplan

Processen

Solvens 2-projektet är en av de största utestående delarna i genomförandet av "the Financial Services Action Plan". Arbetet bedrivs i enlighet med Lamfalussyprocessen där rådet, parlamentet (nivå 1), kommissionen och finansdepartementen i EIOPS (European Insurance and Occupational Pensions Committee) (nivå 2) och tillsynen (nivå 3) gemensamt och i delvis parallella processer arbetar fram direktivförslaget (ramdirektiv och genomförandeåtgärder).

På nivå 3 samarbetar tillsynsmyndigheter inom ramen för CEIOPS (Europeiska kommittén för tillsyn av försäkring och tjänstepension). CEIOPS har i cirka 20 rapporter på begäran av kommissionen lämnat utförliga tekniska råd som använts när kommissionen skrivit förslaget för direktiv till Solvens 2.

Dialog med industrin

En aktiv dialog med branschen är en förutsättning för att få fram ett fungerande riskbaserat solvensregelverk. Därför har kommissionen arbetat in särskilda avstämningar med branschen under framtagandet av regelverket. Inom CEIOPS arbetar man med en referensgrupp av branschföreträdare i Europa för att stämma av samtliga förslag som CEIOPS lägger fram. Kommissionen har också en nära dialog med branschföreträdare och enskilda aktörer. Även på nationell nivå jobbar tillsynsmyndigheter och ministerier i nära kontakt med branschen. För Sveriges del har såväl Finansdepartementet som Finansinspektionen möten både med enskilda aktörer och med Försäkringsförbundet.

Enkäter till bolagen

Förslagen testas genom enkäter till företagen, Quantitative Impact Studies. Den första enkäten genomfördes 2005. Då deltog endast ett fåtal svenska bolag, delvis beroende på att FI och de svenska företagen hade fokus på utvecklandet av tillsynsverktyget Trafikljuset. Under våren/sommaren 2008 genomfördes den fjärde enkäten, QIS 4. Resultatet och inriktningen av denna studie presenteras i avsnitt 6.

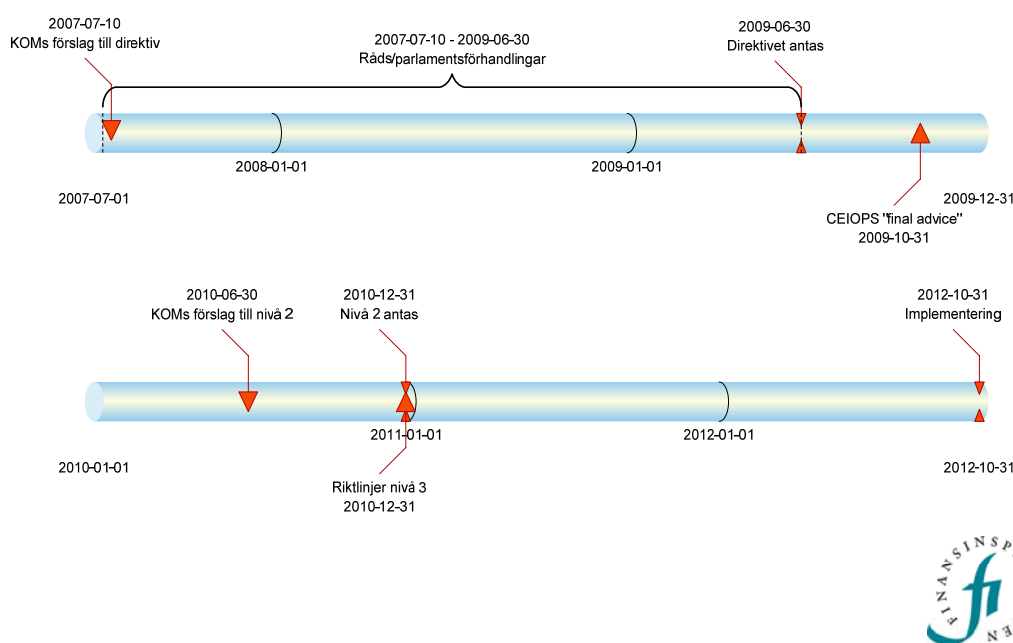
Tidplan

Regelverket tas fram i tre steg och sista dag för implementering i hela EU är 2012-10-31 enligt nuvarande tidtabell. Tidtabellen är i dagsläget osäker på grund av att förhandlingarna om direktivet avbrutits under den pågående finanskrisen. Ambitionen hos den politiska nivån verkar ändå vara att tidplanen såvitt möjligt ska hållas.

- Först förhandlas rambdirektivet, eller nivå 1-direktivet, fram inom Ministerrådet. Det läggs därefter fram som ett förslag till Europaparlamentet. Det slutliga direktivet ska sedan godkännas av Ministerrådet och Europaparlamentet senast under första halvåret 2009 för att den nuvarande tidtabellen ska kunna hållas.

- I ramdirektivet delegerar parlamentet till Europakommissionen att skriva genomförandeåtgärder eller nivå 2-åtgärder för vissa artiklar i ramdirektivet. Här har kommissionen begärt råd av CEIOPS. Utkast till genomförandeåtgärder kommer att skickas ut på remiss under 2009 och därefter lämnas till kommissionen .
- På nivå 3 kommer CEIOPS att ta fram riktlinjer och metodik för tillsynen av Solvens 2-reglerna. Detta omfattande arbete har redan påbörjats och ska vara färdigt vid implementeringen.

Tidtabell för Solvens 2

Företagen bör således noga följa utvecklingen av regelverket och bedöma vilka åtgärder som redan nu bör vidtas innan regelverket träder i kraft för att sedan kunna driva verksamheten i enlighet med Solvens 2-kraven.

Solvens 2 – några viktiga begrepp

ORSA, Own Risk and Solvency Assessment

Företagets egen risk- och solvenshantering. Enligt direktivförslaget ska varje bolag ha en intern process på plats för att identifiera och mäta de risker bolaget är utsatt för på kort och lång sikt. Denna aktivitet ska utgöra en integrerad del av bolagets affärsstrategi och ska utnyttjas löpande i bolagets strategiska beslut. Bolaget ska informera tillsynsmyndigheten om resultaten av denna aktivitet.

SRP, Supervisory Review Process

Tillsynsmyndigheternas process för att analysera kapitalkrav och regelefterlevnad för enskilda bolag. Tillsynsmyndigheten ska regelbundet göra en samlad kapitalbedöm-

ning. Den omfattar en kontroll av riskerna och en bedömning av kapitalkraven. SRP omfattas av proportionalitetsprincipen och kommer därför att se olika ut beroende på komplexiteten i bolagets verksamhet och dess storlek.

SCR, Solvency Capital Requirement

Solvenskapitalkravet är den nivå på kapitalet som bolagen ska klara. Hamnar bolagets solvenskapital under denna nivå ska tillsynsmyndigheten kräva åtgärder för att bolaget inom rimlig tid ska klara SCR-nivån igen.

MCR, Minimum Capital Requirement

Minimikapitalkravet är den absoluta mininivån. Om bolagets kapitalbas ligger under MCR måste nivån snabbt återställas, annars måste bolaget avvecklas inom en ganska kort tidsrymd.

I Solvens 2-arbetet har man tagit fram tekniker för att bestämma SCR och MCR. I det föreslagna solvensdirektivet anges övergripande principer för hur dessa ska beräknas. Fortfarande återstår dock flera detaljer beträffande SCR och ett principiellt beslut om hur MCR ska bestämmas.

Best Estimate

För att få fram en enhetlig och transparent värdering har det inom Europa utvecklats en metod för att värdera åtagandena och därefter beräkna de försäkringstekniska skulderna i liv- och skadebolag. Dessa har ju normalt inte något marknadsvärde. Syftet är att få fram ett värde som ligger så nära som möjligt ett troligt, tänkt marknadsvärde. Det består av en realistisk beräkning, Best Estimate, av skulderna plus ett tillägg i form av en riskmarginal.

Risk Margin

Riskmarginalen RM beräknas så att totalvärdet av försäkringsskulden ska motsvara ett belopp som en utomstående part rimligtvis skulle kräva för att ta över försäkringsåtagandena och låta dem avvecklas i enlighet med villkoren i de ingående försäkringskontrakten.

Own funds (Kapitalbas)

Den del av företagens kapital och andra tillgängliga finansiella resurser som kan användas som buffert mot risker och för att absorbera förluster. Vilka poster som får användas till att täcka kapitalkraven (MCR och SCR) bestäms i tre steg:

- (1) först fastställs vilka poster som får ingå i kapitalbasen,
- (2) sedan klassificeras dessa poster i tre nivåer (Tiers) utifrån vilka egenskaper (förlustabsorbering, efterstäldhet m.m.) de har och
- (3) slutligen beräknas kapitalbasen utifrån de begränsningar som nivåindelningen innebär.

4. Konsekvenser för bolag och tillsyn

Bolagen

Många bolag behöver göra stora investeringar i personal och system för att möta kraven i det nya solvenssystemet. Det handlar om att utveckla metoder och utforma verktyg för riskhantering, kapitalplanering, kommunikations- och styrsystem. Den interna organisationen i bolagen kan också behöva förändras. Liksom i fallet med Basel 2 läggs ett mer uttalat ansvar på styrelse och ledning för att koppla riskbedömning till riskhantering och kapitalallokering, och att kommunicera detta internt och externt.

En grundläggande fråga är om dessa kostnader uppvägs av samhällsekonomiska och företagsekonomiska fördelar. De vinster som kan förväntas är dels en förbättrad stabilitet i sektorn, vilket gynnar både försäkringstagare och samhällsekonomin i stort, dels de integrationsvinster som på sikt torde uppkomma genom att en alltmer enhetlig och konkurrensutsatt europeisk försäkringsmarknad växer fram. Samtidigt ska det givetvis sägas att detta handlar om effekter som, även om de är sannolika, är både långsiktiga och svåråtkombara.

En intressant fråga på kort sikt är om införandet av det nya regelverket, med de konsekvenser det innebär för bolagen och deras sätt att arbeta, kan antas ge direkta fördelar även för bolagen. Också här kan bankernas syn på Basel 2 vara en utgångspunkt. Den gängse uppfattningen bland svenska banker är att det nya regelverket inneburit viktiga fördelar, dels i termer av lägre kapitalkrav, men också att det tvingar fram fler och bättre verktyg för styrning och riskhantering. En förhoppning är alltså att det också på försäkringsområdet ska uppstå motsvarande fördelar med Solvens 2.

Direktivförslaget innebär dock att branschen som helhet inte kan räkna med ett lägre kapitalkrav, snarare tvärtom. Jämförelsen mellan solvenskravet i nuvarande system, Solvens 1, och solvenskravet SCR i Solvens 2 är emellertid orättvis. SCR-kravet, som bolagen ska uppfylla, ställer krav på kapital för den risk som bolaget har i sin verksamhet på ett helt annat sätt än nuvarande krav i Solvens 1. Till detta kommer också ett riskkänsligt MCR-krav i Solvens 2, som kommer att bli ett minimikrav för bolagen att uppfylla. Hur MCR-kravet slutligen kommer att utformas är ännu inte fastlagt, men för de förslag som fanns i QIS 4 blev kravet lägre för merparten av de deltagande svenska bolagen jämfört med nuvarande Solvens 1-krav. Se diagram i avsnitt 6.3. Det går heller inte att bedöma effekten av att använda interna modeller eller effekterna av en enhetlig tillsynsstandard för försäkringsgrupper. Vad som till slut blir effekten för dessa kommer sannolikt att avgöras efter politiska förhandlingar.

Tillsynen

Det nya regelverket kommer att ställa nya krav på tillsynsmyndigheterna. Det blir viktigt att dessa agerar enhetligt och konsekvent med hänsyn till den kommande ökningen av gränsöverskridande verksamheter. Inte minst det föreslagna systemet med grupp-solvans och eventuellt grupp-tillskott kommer

att tvinga fram ett ökat samarbete mellan tillsynsmyndigheterna. Syftet med regelverket är att möjliggöra en gemensam marknad, där försäkringsföretag i alla länder får möjlighet att verka på lika och rättvisa villkor.

Flera bolag kommer med stor sannolikhet att vilja tillämpa egna interna modeller för att beräkna solvenskraven. Tillsynsmyndigheterna ska granska och godkänna dessa modeller. Det blir en ny uppgift, som kommer att kräva stora insatser.

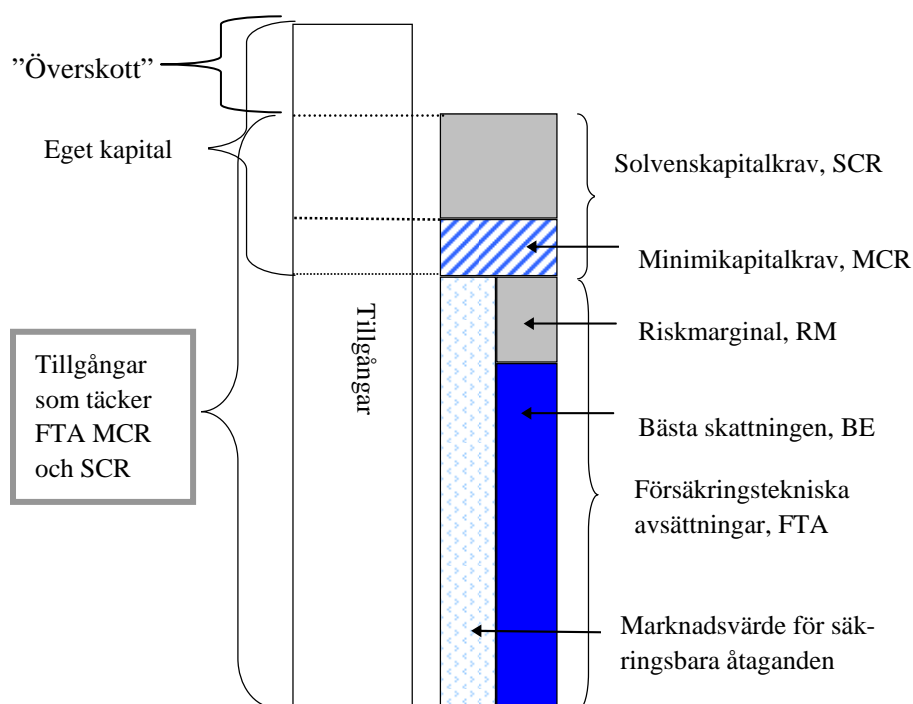
Den 31 oktober 2012 ska det nya solvensregelverket vara implementerat i svenska lagar och förordningar. Vilket arbete som kommer att behöva utföras är fortfarande inte helt klart. Det kan för Finansinspektionens del handla om att utfärda föreskrifter och vägledningsdokument.

Tillsynen av försäkringsgrupper förändras från att betraktas som en kompletterande del av solotillsynen över ett försäkringsföretag som ingår i en försäkringsgrupp till en ”grupp-anpassad” tillsyn för varje enskilt försäkringsföretag som ingår i en grupp. Men det nya regelverket kommer en grupp-tillsynsmyndighet utses för varje grupp inom EU, i normalfallet tillsynsmyndigheten i det land där det yttersta ägandet inom EU har sitt säte.

Grupptillsynsmyndigheten kommer få en viktig roll att leda det övergripande samarbetet mellan tillsynsmyndigheterna så att en harmoniserad tillsyn efterlevs samtidigt som de lokala tillsynsmyndigheternas behov av kontroll tillfredsställs. Ett gränsöverskridande tillsynssamarbete kommer att kräva resurser och kompetens inte minst för att bedöma den konsoliderade risken för gruppen och godkänna användandet av en gruppanpassad intern modell.

5. Beskrivning av det nya solvenssystemet

Försäkringsbolagets balansräkning i Solvens 2

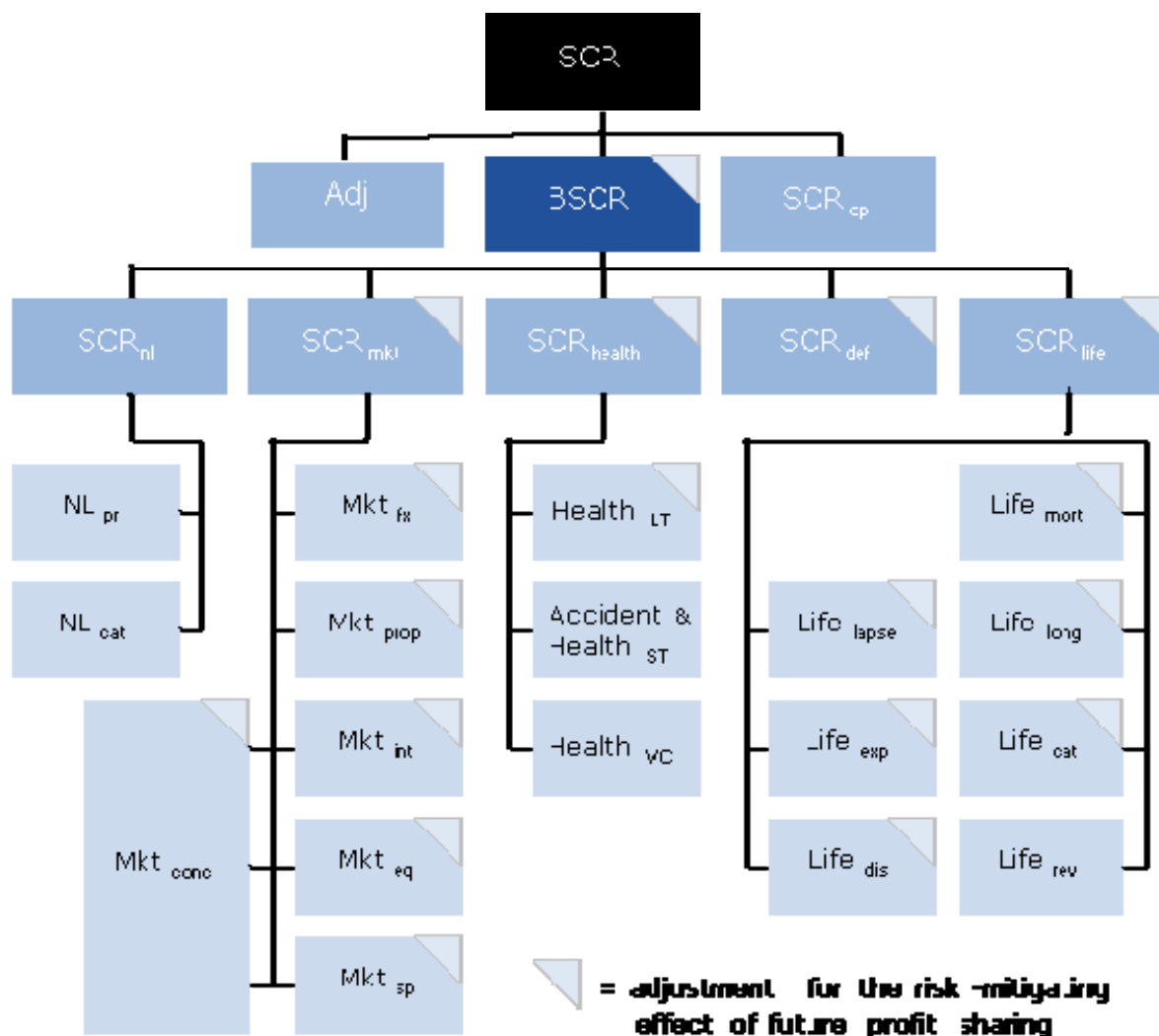
Ovan visas en schematisk bild av balansräkningen enligt Solvens 2 -reglerna för ett försäkringsbolag. Den stämmer inte överens med balansräkningen i bolagets officiella redovisning. Huruvida den kommer att överensstämma med redovisning enligt IFRS² får framtiden utvisa. Både Kommissionen och IASB³ har uttalat önskemål om att dessa redovisningar ska harmoniseras. Den vänstra stapeln ovan illustrerar värdet av bolagets tillgångar. Dessa ska vara värderade till marknadsvärden. På höger sida har vi underst Föräringstekniska avsättningar, FTA, som är summan av Bästa Skattningen BE och Riskmarginalen RM. Bästa skattningen ska utgöra en väntevärdesriktig uppskattning av bolagets försäkringsåtaganden, utan några dolda buffertar. (I Sverige ska i dag avsättningarna för tjänstepensionsverksamhet bestämmas aktsamt medan de för övrig livförsäkringsverksamhet ska bestämmas betryggande.) Riskmarginalen är ett tillägg som ska vara så stort att summan, $FTA = BE + RM$, är det belopp för vilka åtagandena kan utväxlas, överlåtas eller regleras till i en transaktion mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och har ett intresse av att transaktionen genomförs. På skuldsidan

² IFRS är International Financial Reporting Standards

³ IASB är International Accounting Standards Board

till höger har vi också marknadsvärdet av sådana försäkringsåtaganden som kan anses säkringsbara, alltså sådana som kan replikeras på en djup, likvid och öppen marknad. Sådana åtaganden förekommer nästan enbart inom fondförsäkring. Ovanför FTA ligger kapitalkraven MCR och SCR. Båda kapitalkraven är riskkänsliga, och blir större ju större risker bolaget tar, både finansiella risker och försäkringsrisker. Om värdet av bolagets tillgångar hamnar under FTA + SCR, ska tillsynsmyndigheten ingripa och förelägga bolaget att förändra sin verksamhet för att minska sitt risktagande eller skjuta till mer kapital. Om värdet av bolagets tillgångar hamnar under FTA + MCR anses bolaget ha bristande solvens och bolaget måste vidta omedelbara åtgärder eller lägga ned verksamheten. Bolaget ska i normalfallet bara behöva beräkna solvenskapitalkravet en gång per år, men måste hålla reda på minimikapitalkravet löpande.

Solvenskapitalkravet SCR

Ovan finns en skiss som schematiskt beskriver uppbyggnaden av solvenskapitalkravet SCR. Överst finns

- ADJ, som är en justering av SCR för förlustabsorberande effekter av villkorad återbäring och uppskjutna skatter
- BSCR (Basic SCR), som är den dominerande riskkänsliga delen
- SCR_{op}, som är kapitalkravet för operativ risk

BSCR sammansätts i sin tur av kapitalkrav för risker som härrör från skadeförsäkring (SCR_{nl}), finansiella marknader (SCR_{mkt}), sjukförsäkring (SCR_{health}), motparter (SCR_{def}) och livförsäkring (SCR_{life}). Skadeförsäkringsmodulen sammanfattar premiereservrisk och skadereservrisk från tolv olika försäkringsklasser⁴, samt katastrofrisk. Kapitalkravet för marknadsrisk sammansätts av kapitalkrav för valutarisk, fastighetsrisk, ränterisk, aktierisk, spreadrisk och koncentrationsrisk. Kapitalkravet för sjukförsäkringsrisk utgörs av dels risker från en speciell form av lång sjukförsäkring, som enbart

⁴ Dessa omfattar de 18 försäkringsklasserna som tas upp i försäkringsrörelselagen.

förekommer i Tyskland och Österrike, dels kort sjuk- och olycksfallsrisk samt arbetsskaderisk. Livförsäkringsmodulen sammanfattar kapitalkrav för dödlighetsrisk, länglevnadsrisk (från pensioner och motsvarande), annullationsrisk, kostnadsrisk, risk från lång sjukförsäkring, omprövningsrisk (framför allt för skadelivräntor) och katastrofrisk.

Kapitalkraven från alla dessa risker beräknas med Value-at-Risk-teknik. Kapitalkravet är den minskning av det egna kapitalet som kan uppstå av scenarier (exempelvis börsfall, räntutveckling) som ryms inom vad som kan inträffa med sannolikheten 99,5 procent på en tidshorisont av ett år. Scenarier med mindre sannolikhet lämnas åt sidan. I QIS 4 bestäms till exempel kapitalkravet för aktierisk av effekten på det egna kapitalet om värdet av aktieinnehavet minskar med 32 procent, alternativt 45 procent för ej marknadsnoterade aktier. Det finns andra, mildare krav för innehav av aktier i intresseföretag. Det finns också ett kontroversiellt alternativt förslag att relatera kapitalkravet för aktieinnehav till löptiden på bolagets försäkringsåtaganden och det aktuella läget i den finansiella cykeln. I korthet innebär förslaget lägre kapitalkrav vid längre löptid på åtagandena och lägre kapitalkrav om man befinner sig i en lågkonjunktur. Kapitalkravet för länglevnadsrisk beräknas som effekten av att dödlighetsintensiteten för de försäkrade minskas med 25 procent i alla åldrar och för all framtid.

Kapitalkraven för alla dessa risker adderas inte rakt av utan aggregeras med en kvadratrotsformel, som på ett schablonmässigt sätt tar hänsyn till om de olika scenarierna är oberoende eller korrelerade med varandra.

Minimikapitalkravet MCR

Enligt nuvarande direktivförslag ska minimikapitalkravet MCR vara enkelt och reviderbart, motsvara en konfidensnivå på cirka 80 procent på ett års sikt och erbjuda en tillsynstrappa, dvs. ligga klart under SCR. Dessutom ska MCR vara minst 2,2 miljoner euro för skadebolag och 3,2 miljoner euro för livbolag. Dessa krav är svåra att förena. För att kravet ska bli enkelt har man föreslagit att MCR skulle bildas som en enkel linjär kombination av premier, avsättningar och risksummor. Det fungerar i många fall, men blir inte särskilt riskkänsligt, och vi har sett exempel på att MCR med den metoden hamnat över SCR. För att komma till rätta med det har man föreslagit att MCR, efter beräkningen med den linjära formeln, skulle begränsas till att alltid ligga mellan 20 procent och 50 procent av SCR. Men då är MCR inte längre enkelt att beräkna, eftersom man då också måste beräkna SCR. En mer radikal metod skulle vara att bestämma MCR som en fast andel, till exempel 30 procent, av SCR, men även då måste man först beräkna SCR. Sista ordet är inte sagt.

Riskmarginalen RM

Riskmarginalen ska utgöra ett tillägg så att FTA motsvarar ett belopp som en utomstående part rimligtvis skulle kräva för att ta över försäkringsåtagandena. Enligt direktivförslaget ska tillägget beräknas med Cost-of-Capital-metoden och bestämmas som kostnaden att hålla (ett på visst sätt reducerat) nödvändigt SCR-kapital för den befintliga affären över hela dess återstående

livstid. Kostnaden ska beräknas med en CoC-faktor som för närvarande är bestämd till 6 procent. Även denna diskuteras fortfarande.

Kapitalbasen

Kapitalbasen är den del av företagets kapital och andra tillgängliga finansiella resurser som kan användas som buffert mot risker och för att absorbera förluster. Kapitalbasen består av:

- skillnaden mellan tillgångar och skulder (primärt kapital)
- efterställda skulder (primärt kapital)
- poster utanför balansräkningen som kan krävas in för att täcka förluster (tilläggskapital)

Tillgångarna och skulderna ska vara värderade till verkliga värden.⁵ Vissa poster som till exempel immateriella tillgångar ska dock tas upp till noll. Tilläggskapitalet får bland annat, omfatta bankkreditiv, garantier och uttaxeringsrätt som bolaget kommer att kräva sina försäkringstagare på under den kommande tolv månadersperioden. Tilläggskapitalet måste godkännas i förväg av tillsynsmyndigheten.

Kapitalbasposterna klassificeras sedan i tre nivåer (Tiers) utifrån de egenskaper de har. Klassificeringen på Tiers är beroende av om posten är primärt kapital eller tilläggskapital och i vilken omfattning följande egenskaper uppfylls:

- förlustabsorbering
- efterställdhet

Vid bedömningen ska även hänsyn tas till om durationen på kapitalbasposterna är tillräcklig i förhållande till durationen på åtagandena. Dessutom ska posten vara fri från incitament på inlösen, obligatoriska servicekostnader och gravation.

Primärt kapital som huvudsakligen är förlustabsorberande och efterställt samt tar hänsyn till övriga kännetecken klassificeras i nivå 1 (Tier 1). Primärt kapital som huvudsakligen är efterställt och som tar hänsyn till övriga kännetecken och tilläggskapital som huvudsakligen är förlustabsorberande och efterställt samt tar hänsyn till övriga kännetecken klassificeras i nivå 2 (Tier 2). Övriga kapitalbasposter klassificeras som nivå 3 (Tier 3).

Den kapitalbas som får täcka SCR är summan Tier 1, Tier 2 och Tier 3 men med följande begränsningar:

- Summan av Tier 2 och Tier 3 får högst vara dubbelt så stor som Tier 1
- Tier 3 får högst vara hälften av summan av Tier 1 och Tier 2

Den kapitalbas som får täcka MCR är summan av primärt kapital i Tier 1 och Tier 2 men med följande begränsning:

⁵ Enligt Direktivet ska de värderas till det belopp för vilka de kan utväxlas, överlåtas eller regleras till i en transaktion mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och har ett intresse av att transaktionen genomförs.

- Primärt kapital i Tier 2 får högst vara lika med Tier 1.

Surplus funds behandlas i artikel 90 i direktivförslaget. Surplus funds är överskottsmedel i livförsäkringsföretag och definieras som ackumulerade vinster som inte har gjorts tillgängliga för utbetalning till försäkringstagare och förmånstagare. Dessa överskottsmedel motsvaras i Sverige av konsolideringsfonden i icke vinstutdelande livförsäkringsföretag. Konsolideringsfonden ingår i eget kapital och får räknas med i kapitalbasen i Tier 1 om posten uppfyller de krav som ställs vid klassificeringen. Skyldigheten att avsätta medel i konsolideringsfonden regleras i försäkringsrörelselagen. Konsolideringsfonden är förlustabsorberande och efterställd samt klarar övriga kännetecken. Artikel 90 är kritiserad av många länder, som anser att det inte blir en harmonisering inom EU om vissa länder inte behöver fördela ut hela överskotten till försäkringstagarna utan kan ligga kvar som eget kapital i bolaget, trots att det slutligen kan komma att tillfalla försäkringstagarna. De svenska icke vinstutdelande livförsäkringsbolagen har dock inget annat kapital och dessutom är inte försäkringstagarna garanterade överskottet förrän det utbetalas. Om konsolideringsfonden skulle överföras till försäkringstekniska avsättningar kommer dessa bolag inte att klara de nya solvenskraven.

Obeskattade reserver finns främst i skadebolagen. I regel utgör säkerhetsreserven den största delen av den obeskattade reserven. I QIS 4 var det inte klart om den skulle behandlas som eget kapital fullt ut, enligt resonemanget att den i en förlustsituation inte blir föremål för beskattning, eller om den latent skattedelen skulle räknas av och användas som riskreducerande kapital vid SCR-beräkningen.

Villkorad återbäring

För de bolag som är vinstutdelande ingår vissa överskottsmedel som överstiger de garanterade åtagandena, villkorad återbäring, i de försäkringstekniska avsättningarna. Motsvarande överskott i ömsesidigt verkande bolag ingår i konsolideringsfonden. Dock ska den förlustabsorberande effekten av villkorad återbäring beaktas, och det tar man hänsyn till genom att SCR-kravet minskas med den villkorade återbäringen, under vissa förutsättningar.

Försäkringsgrupper

Försäkringsgruppens solvens ska beräknas enligt konsolideringsmetoden som är huvudmetod. Som alternativ metod kan sammanläggnings- och avräkningsmetoden användas. Konsolideringsmetoden innebär att konsoliderad data utgör basen för beräkningar av gruppens solvenskapitalkrav och kapitalbas. Den konsoliderade gruppen betraktas som en enhet (ett försäkringsbolag) och både kapitalkrav och kapitalbas räknas fram på samma sätt som för ett enskilt försäkringsbolag.

Oavsett vilken beräkningsmetod som används måste alla interna transaktioner och risker elimineras från gruppens solvenskapitalkrav och kapitalbas så att inga värden räknas med dubbelt. Exempel på interna transaktioner är aktier i dotterbolag, interna lån, återförsäkring och motpartsrisker. Kapital tillhörande försäkringsföretag som drivs enligt ömsesidiga principer räknas endast med i gruppens kapitalbas så att det täcker kapitalkravet för

det egna bolaget. Det räknas därmed inte med i gruppen och därmed inte heller eventuella överskott.

Konsolideringsmetoden har förespråkats för att grupper ska kunna dra fördel av de diversifieringseffekter som uppkommer på gruppnivå. De grupper som sprider sina risker, är verksamma på flera geografiska marknader och inom olika verksamhetsområden kommer att få ett lägre kapitalkrav enligt konsolideringsmetoden. Diversifieringseffekten beräknas som skillnaden mellan gruppens konsoliderade kapitalkrav och summan av de enskilda försäkringsföretagens kapitalkrav.

Alla försäkringsgrupper kommer att stå under grupptillsyn. En grupp kan ansöka om att få ingå i grupptillskottsregelverket som innebär att kapitalet inom gruppen kan organiseras på ett effektivt sätt. Tanken är att så länge gruppen totalt har en tillräcklig kapitalbas som buffert mot kapitalkravet kan kapitalet fysiskt placeras i den/de dotterbolag där det gör bäst nytta. Ett dotterbolag måste dock alltid hålla kapital som täcker det egna MCR-kravet, men skulle då inte behöva täcka det egna SCR-kravet. Den skillnad som uppstår mellan dessa kapitalkrav får täckas med ett grupptillskott. Grupptillskott är en legal bindande handling (garanti) utfärdad av moderbolaget att till dotterbolaget tillföra kapital vid behov. Dotterbolaget räknar in grupptillskottet i kapitalbasen så att nivån minst uppgår till SCR.

Reglerna om grupptillskott är under diskussion och flera kompromissförslag har presenterats i förhandlingarna. Oenigheten är stor och i skrivande stund har ännu inget kompromissförslag antagits. Olika åsikter har framförts bland annat, beträffande storlek på grupptillskottet och fördelning av ansvar/befogenheter över försäkringsföretagens kapitalkrav mellan hemlands- respektive grupptillsynsmyndigheten.

6. Utfallet av QIS 4

Vad skulle testas?

QIS 4 var den fjärde kvantitativa studien av förslag till nytt solvenssystem. Den genomfördes under sommaren 2008 och omfattade både kvantitativa uppgifter och kvalitativa frågor. Syftet var att testa en fullskalig modell för beräkning av SCR (solvenskapitalkravet) och att få fram underlag till att utforma en modell för MCR (minimikapitalkravet). Det innefattade även frågor och resultat beträffande bolagens arbete med egna interna modeller, samt rapportering av diversifieringseffekter för försäkringsgrupper.

Deltagande

40 svenska bolag deltog, 17 livbolag, 17 skadebolag och sex captives. Av livbolagen var tre stora (FTA > 10 000 miljoner euro) och av skadebolagen var nio stora (premie > 1 000 miljoner euro). Totalt representerade de deltagande bolagen 63 procent av livförsäkringsmarknaden, 50 procent av skadeförsäkringsmarknaden och 80 procent av marknaden för kort sjukförsäkring.⁶ Endast fyra försäkringsgrupper rapporterade.

I Europa deltog 1 412 bolag på solonivå, vilket är en ökning med 37 procent jämfört med QIS 3. De deltagande bolagen kom från 30 olika länder. Deltagandet uppgick till en marknadsandel på över 60 procent i de flesta länder.

Resultat, allmänt

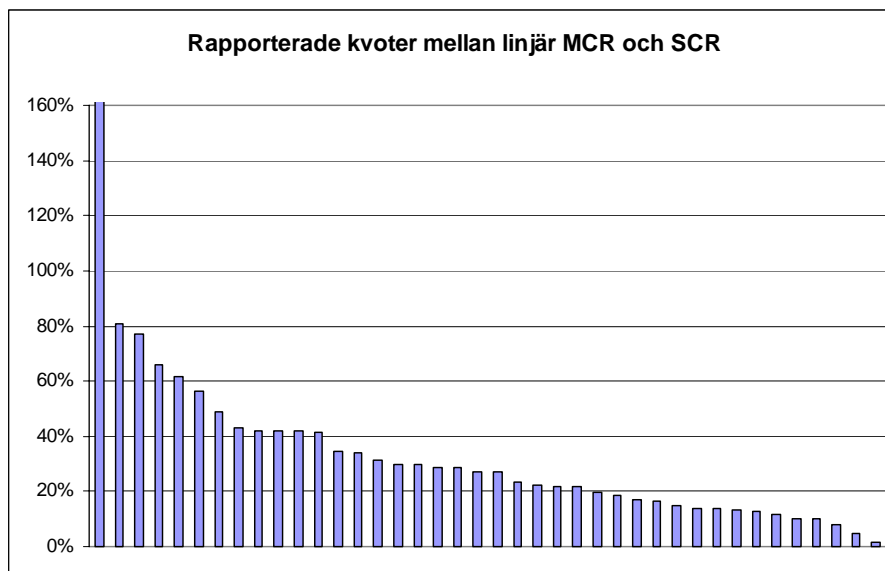
Alla svenska bolag klarade MCR-kravet. Tre bolag skulle kräva mer kapital, eller minska sina risker, för att klara SCR-kravet. För ett av dessa ligger orsaken troligen i den modell som används för att beräkna minskningen av kapitalkravet som orsakas av villkorad återbäring. Detta skulle troligen kunna klaras med en väl anpassad intern modell. Totalt är det extra kapitalbehovet mycket litet.

För stora skadebolag och de flesta livbolagen minskade kapitalöverskottet med upp till 50 procent, detta om vi jämför SCR-kravet i förhållande till kapitalbasen enligt Solvens 2 med kapitalkrav i förhållande till kapitalbas enligt nuvarande Solvens 1. För bolag med huvudsakligen fondförsäkring och för övriga livbolag med villkorad återbäring ökade däremot detta överskott.

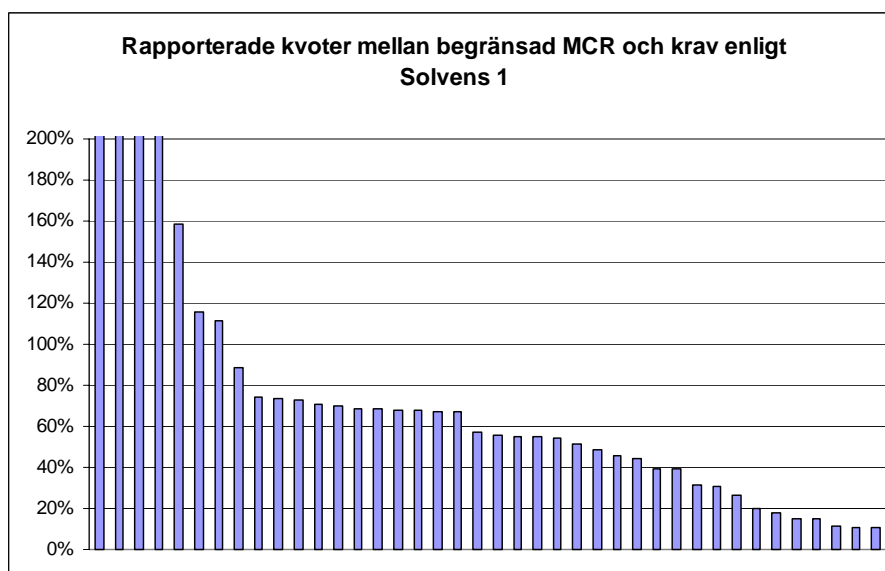
De försäkringstekniska avsättningarna minskade för de flesta bolag, framförallt beroende på att diskonteringsräntan var högre i QIS 4 än i bolagens årsredovisningar. Riskmarginalen svarade i medeltal för cirka 6 procent av avsättningen. Däremot ökade SCR-kravet jämfört med nuvarande solvenskrav, så att överskottet i denna mening minskade.

⁶ Marknadsandel beräknas för livbolag som andel av totala avsättningar och för skadebolag som andel av total premie.

Värdet på MCR, beräknad enligt den enkla linjära modellen, låg för många bolag utanför gränserna 20 procent respektive 50 procent av SCR. För ett bolag var kvoten över 300 procent. Det visar att den enkla linjära modellen inte generellt skapar en tillräcklig tillsynstrappa. Fördelningen framgår av nedanstående diagram.

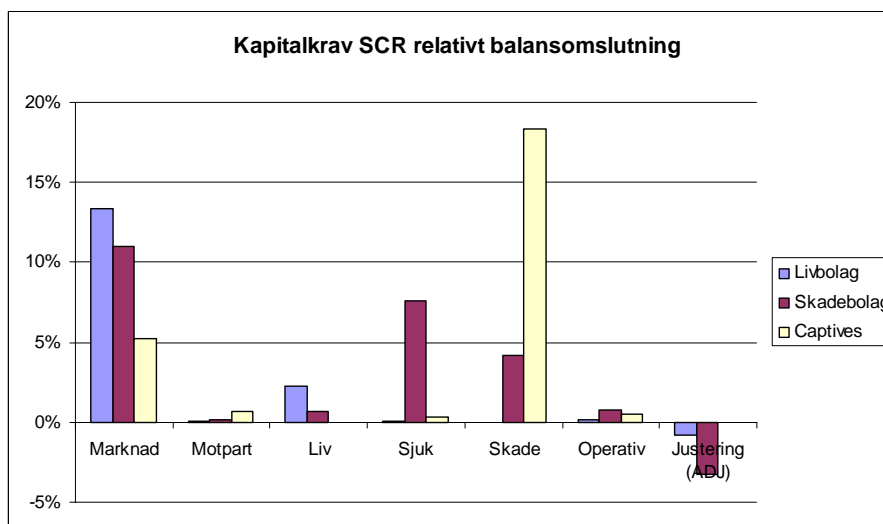

I nedanstående diagram visas kvoten mellan MCR-värdet, begränsat till att ligga mellan 20 procent och 50 procent av SCR, och kapitalkravet enligt nuvarande solvenssystem. Här ses att för de flesta bolagen är MCR-kravet lägre, medan för sju bolag (några stora livbolag och några captives) är kvoten större än 1.

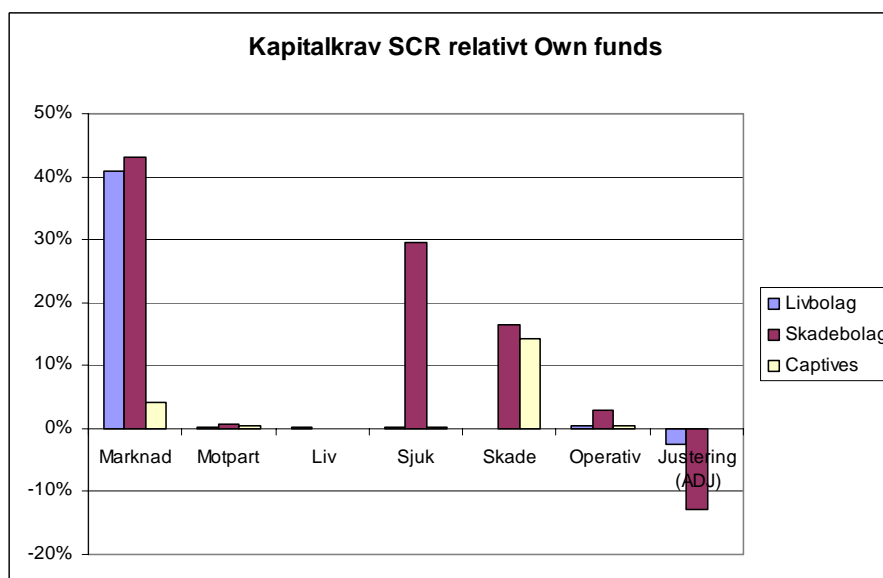

Resultat för livbolag, skadebolag och captives

Den finansiella marknadsrisken skapade det största kapitalkravet till SCR för livbolag, medan för skadebolag var skadeförsäkringsrisken dominerande. Detta framgår av nedanstående diagram, där motsvarande uppgifter också illustreras för captives⁷.

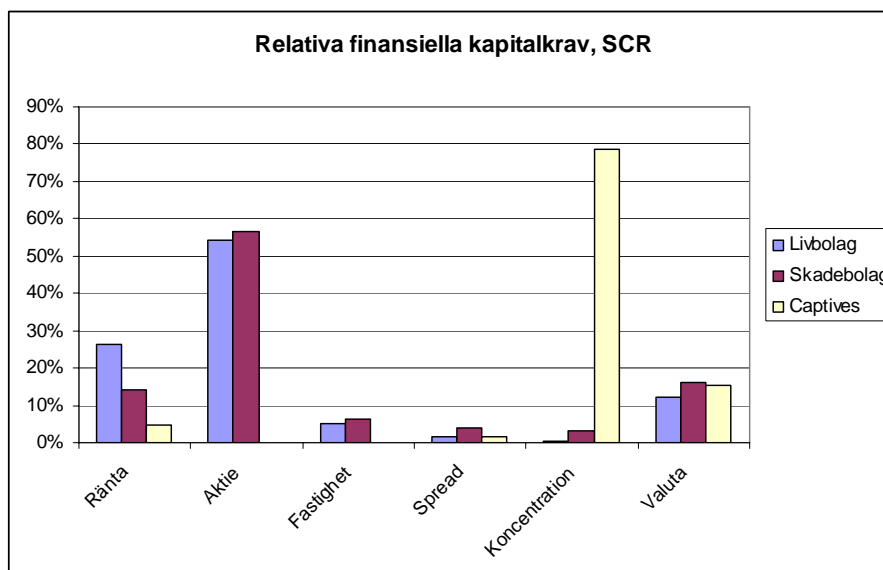

I nedanstående diagram illustreras fördelningen av kapitalkravet SCR i förhållande till Own funds.

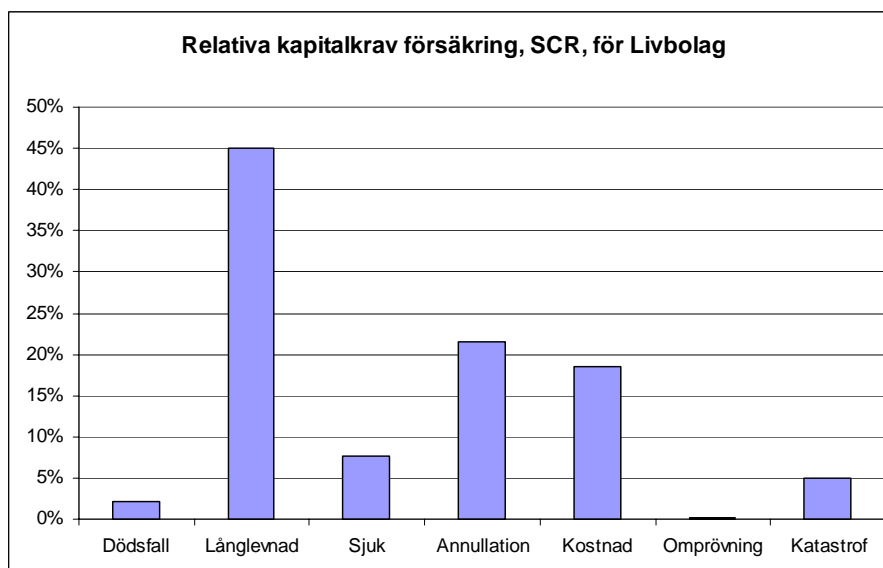

⁷ De negativa staplarna är den justering (ADJ) av SCR som får göras för förlustabsorberande effekter av villkorad återbäring och uppskjutna skatter. Se avsnitt 5.2.

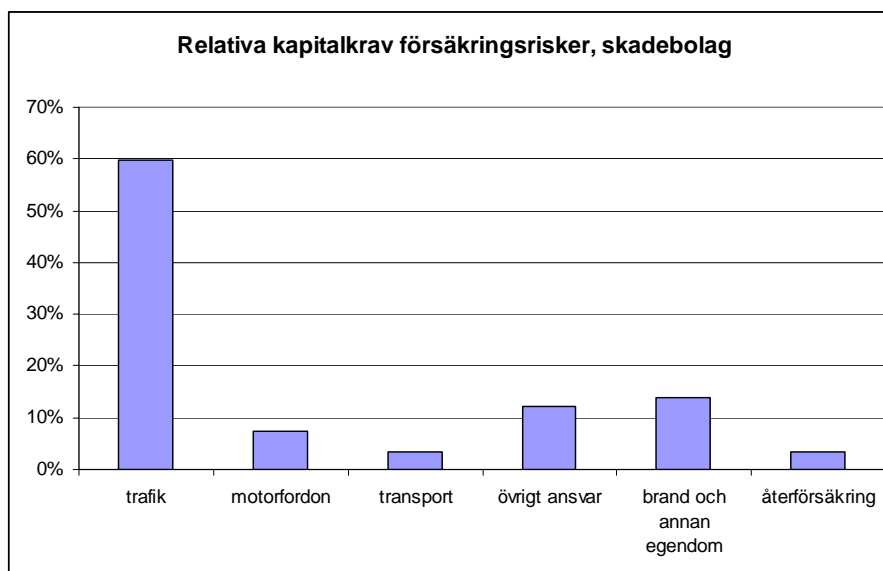
Av de finansiella riskerna var aktierisken störst, följt av ränterisken, för livbolagen och skadebolagen. Endast för captives var koncentrationsrisken störst. Detta framgår av nedanstående diagram.

Av försäkringsriskerna var för livbolag länglevnadsrisken och annullationsrisken störst. Driftskostnadsrisken är stor speciellt för bolag som huvudsakligen bedriver fondförsäkringsverksamhet. Riskernas relativa storlek framgår av nedanstående diagram.

För skadebolagen dominerar trafikförsäkringsrisken bland försäkringsriskerna, vilket framgår av nedanstående diagram.

Interna modeller

En tredjedel av bolagen rapporterade att de arbetar med interna modeller och har planer på att tillämpa dem i solvensberäkningen, men då endast partiellt. Inget bolag levererade några numeriska resultat från sådana beräkningar.

Försäkringsgrupper

Endast fyra svenska försäkringsgrupper deltog i studien vilket gör att det inte är meningsfullt att presentera några slutsatser. I QIS 3 deltog inga svenska försäkringsgrupper. I Europa deltog drygt 100 försäkringsgrupper från 16 länder.

Ett viktigt syfte med studien var att mäta diversifieringseffekten, det vill säga skillnaden mellan det konsoliderade kapitalkravet och aggregerade solokapitalkrav. Den genomsnittliga diversifieringseffekten var 21 procent för de europeiska grupperna efter det att kapitalkrav på interna transaktioner eliminerats.